

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до самостійної роботи з навчальної дисципліни

«Основи наукових досліджень»

для студентів денної та заочної форм навчання

спеціальності 072 – Фінанси, банківська справа,

страхування та фондовий ринок

Затверджено редакційно-
видавничою радою університету,
протокол № 2 від 28.02.2024 р.

Харків
НТУ «ХПІ»
2024

ВСТУП

Сучасні інституціональні перетворення в науці як сфері пізнавальної діяльності людини, усвідомлення завдань і функцій науки, критеріїв визнання результатів наукової діяльності обумовлюють необхідність удосконалення та подальшого розвитку процесу наукових досліджень, який забезпечує вироблення наукових знань. Важливим напрямом наукової діяльності є наукові дослідження у вищих навчальних закладах, що формують інтелектуальний потенціал країни, сприяють забезпеченню якісно нового змісту компетентностей сучасних висококваліфікованих фахівців, які є провідниками прогресивних змін у практичній діяльності суб'єктів господарювання.

Мета дисципліни «Основи наукових досліджень»: – засвоєння майбутніми спеціалістами теоретичних основ та здобуття практичних навичок проведення наукового дослідження. Значна увага при цьому приділяється формуванню у студентів навичок використання методів наукового дослідження, що створює суттєві конкурентні переваги серед фахівців економічного профілю на ринку праці.

Завдання: опанування студентами методів наукового дослідження, в основі яких знаходяться ідеї і принципи системного підходу, синергетики. Вивчення певних питань щодо організації наукових досліджень, які сприяють поглибленню теоретичних і практичних здатностей особистості щодо підвищення ефективності управління підприємством в сучасних швидко змінюваних умовах господарювання.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

1) критерії обґрунтування доцільності вибору певного напрямку наукового дослідження; специфіку обґрунтування мети та завдань наукового дослідження;

2) особливостей визначення та взаємозв'язку між об'єктом і предметом дослідження;

3) основні методи дослідження та особливості їх застосування для вирішення певних завдань;

4) змістовну частину наукового дослідження від обґрунтування теоретичних положень до вдосконалення та подальшого розвитку певних методичних рекомендацій;

5) структуру наукової статті;

б) вимоги до презентації результатів наукового дослідження;

вміти:

1) обґрунтовувати проблеми наукового дослідження, його об'єкт та предмет, вибір емпіричної бази, прийомів наукових узагальнень, формування висновків і рекомендацій за результатами досліджень;

2) проводити наукові дослідження на підставі розроблених теоретичних основ і методології;

3) володіти інструментарієм оцінювання результативності та ефективності наукової діяльності;

4) виконувати наукові роботи на рівні дипломної роботи, відповідно до вимог, що висуваються до праць подібного рівня, від моменту обґрунтування теми до публічного захисту;

5) підготовлювати наукові статі як форму апробації результатів наукового дослідження та їх публікацію у збірниках наукових праць, які мають статус фахових видань.

1. ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Наука як система знань. Організація науково-дослідної роботи у вищому навчальному закладі

Поняття та функції науки. Історичні етапи становлення та розвитку науки. Особливості сучасної науки. Структура і класифікація науки. Законодавчо-нормативне регулювання науки в Україні. Організація вузівської науки. Поняття наукового дослідження: основні ознаки та характеристики. Вимоги до визначення наукових досліджень. Основні види наукових досліджень.

Тема 2. Поняття наукового дослідження та вимоги до наукового дослідження

Поняття наукового дослідження: основні ознаки та характеристики. Вимоги до визначення наукових досліджень. Основні види наукових досліджень

Тема 3. Методологія наукових досліджень

Методологія дослідження: сутність поняття. Фундаментальна або філософська методологія. Загальнонаукова методологія. Загальнонаукові підходи дослідження. Конкретнонаукова методологія.

Тема 4. Теоретичні методи наукового дослідження

Сутність теоретичних методів наукового дослідження. Характеристика основних теоретичних методів наукового дослідження. Особливості логічного та хронологічного підходів при проведенні теоретичних досліджень.

Тема 5. Емпіричні методи наукового дослідження

Поняття та загальна характеристика емпіричних методів наукового дослідження. Спостереження як емпіричний метод наукового дослідження. Емпіричні методи: вимірювання, порівняння, узагальнення. Експеримент. Інші емпіричні методи дослідження.

Тема 6. Економіко-статистичні методи в наукових дослідженнях

Загальні принципи застосування економіко-статистичних методів в наукових дослідженнях. Методи аналізу стану та динаміки явищ і процесів. Методи факторного аналізу. Методи прогнозування та оптимізації.

Тема 7. Інформаційне забезпечення наукової роботи

Суть і види науково-технічної інформації. Методи пошуку і збору наукової інформації. Аналіз та інтерпретація інформації. Організація роботи з науковою літературою. Форми обміну науковою інформацією. Основні характеристики поняття академічного письма.

Тема 8. Комп'ютерні технології у наукових дослідженнях

Поняття автоматизованої системи обробки інформації (АСОІ). Сучасні комп'ютерні технології та Інтернет в економічних дослідженнях. Пакет «Аналіз даних» MS Excel.

Тема 9. Зміст та складові науково-дослідного процесу

Алгоритм науково-дослідного процесу. Організаційна стадія науково-дослідного процесу. Дослідна стадія науково-дослідного процесу. Завершальна стадія науково-дослідного процесу. Ефективність наукових досліджень

Тема 10. Форми відображення результатів наукових досліджень

Форми викладу матеріалів дослідження та наукові видання. Форми висвітлення підсумків наукової роботи та відображення результатів НДР. Академічний текст: організація та технології роботи. Усна передача інформації про наукові результати.

Тема 11. Методика підготовки і оформлення магістерської роботи

Основні етапи виконання магістерської роботи. Оформлення магістерської роботи. Рекомендації до виступу на захисті

Тема 12. Академічна доброчесність як важливі компетентності здобувачів вищої освіти

Академічна доброчесність як запорука якісної вищої освіти. Академічна культура: поняття, функції, складові. Поняття плагіату в Україні та світі. Види плагіату

2. ПЕРЕЛІК ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Теоретичні питання для самостійного опрацювання

1. Специфіка і принципи науково-дослідної роботи.
2. Основи наукових досліджень у вищій школі.
3. Структура процесу пізнання.
4. Види науково-дослідної продукції.
5. Логіка викладення матеріалу статті.
6. Етапи опрацювання джерелознавчої бази дослідження.
7. Окреслення проблематики та побудова плану-конспекту майбутнього дослідження.
8. Сутність бібліотечно-бібліографічної класифікації.
9. Функції та значення електронних каталогів.
10. Мова та стиль наукового дослідження.
11. Реферат. Основні характеристики, структура.
12. Джерелознавча база: бібліографія, архівні документи, матеріали періодики.
13. Етика як невід'ємна характеристика наукової діяльності.
14. Наукова стаття як основний вид оперативної публікації.
15. Відмінність доповіді, рецензії та анотації.
16. Особливості вибору теми наукового дослідження.
17. Місце і роль наукових досліджень у загальній системі освіти.
18. Тема, об'єкт, предмет, мета наукового дослідження.
19. Методи визначення ефективності результатів наукової роботи.
20. Рубрикація тексту (поділ на розділи, підрозділи, абзаци).
21. Композиція наукової роботи: зміст, вступ, розділи основної частини, загальні висновки, бібліографічний список, додатки.
22. Апробація результатів наукового дослідження.
23. Науково-дослідні та джерелознавчі наукові видання.
24. Наукові неперіодичні видання.
25. Форми висвітлення підсумків наукової роботи.
26. Усна передача інформації про наукові результати.
27. Загальні критерії обґрунтування теми наукового дослідження.
28. План наукового дослідження.
29. Методи боротьби з плагіатом.
30. Академічна добросовісність: розуміння магістром.

Практичні завдання

Задача 1

Представлена динаміка окремих показників Звіту про фінансові результати ПАТ «Акорд» (Додаток ВБ, таблиця ВБ.1).

Для кожного показника лінійно пов'язаного з чистим прибутком, необхідно:

- скласти рівняння лінійної регресії,
- розрахувати коефіцієнти кореляції і детермінації, помилку апроксимації;
- результати оформити графічно.

Для виконання завдання кожний студент використовує ряд динаміки за 5 періодів, починаючи з періоду, якій дорівнює номеру за списком групи. Наприклад, номер за списком групи 5, отже ряд для дослідження це періоди: 5, 6, 7, 8, 9.

Задача 2

Представлена динаміка окремих показників Звіту про фінансові результати ПАТ «Акорд» (Додаток А, таблиця А.1). Використовуючи апарат авторегресійних залежностей, побудувати рівняння регресії для прогнозування чистого прибутку.

Для виконання завдання кожний студент використовує ряд динаміки за 6 періодів, починаючи з періоду, якій дорівнює номеру за списком групи. Наприклад, номер за списком групи 5, отже ряд для дослідження це періоди: 5, 6, 7, 8, 9, 10.

Задача 3

Представлені дані для 5-ти підприємств (додаток Б, таблиця Б.1, Б.2). Використовуючи апарат матричного аналізу та експертних оцінок провести рейтингову оцінку підприємств.

3 МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

3.1 Вказівки до розв'язання задачі 1

1. Визначаємо ступінь тісноти зв'язку між розглянутими показниками оцінюється за допомогою коефіцієнта кореляції:

$$r = \frac{\overline{xy} - \bar{x} \times \bar{y}}{\delta_y \delta_x}$$

$$\delta_x = \sqrt{x^2 - (\bar{x})^2}, \quad \delta_y = \sqrt{y^2 - (\bar{y})^2}$$

де y – показник, прямо пов'язаний з чистим прибутком; x – чистий прибуток.

2. Визначаємо коефіцієнт детермінації - щоб кількісно оцінити тісноту зв'язку: $d = r_{xy}^2$

Рівняння регресії у разі лінійної залежності:

$$y = ax + b$$

де y – показник, прямо пов'язаний з чистим прибутком; a – коефіцієнт регресії; x – чистий прибуток; b – вільний член рівняння

Для визначення параметрів рівняння регресії використовується метод найменших квадратів і система нормальних рівнянь:

$$\begin{cases} nb + a \sum x = \sum y \\ b \sum x + a \sum x^2 = \sum xy \end{cases}$$

де n – кількість періодів дослідження.

3. Перевірка адекватності рівняння регресії (моделі) здійснюється за допомогою середньої помилки апроксимації, величина якої не повинна перевищувати 10-12% (рекомендовано).

$$\varepsilon = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \left| \frac{y_i^n - y_i^t}{y_i^n} \right|$$

де y_i^n - фактичне значення показника, y_i^t – теоретичне значення (розраховується виходячи с рівняння регресії).

Розрахунки по кожному з показників звести в таблицю:

Показники	Рівняння лінійної регресії	Коефіцієнт кореляції	Коефіцієнт детермінації
Собівартість реалізованої продукції			
Адміністративні витрати			
Витрати на збут			

Приклад графічного зображення лінійного тренду і кореляційної залежності між чистим прибутком та адміністративними витратами представлено на рис. 1.

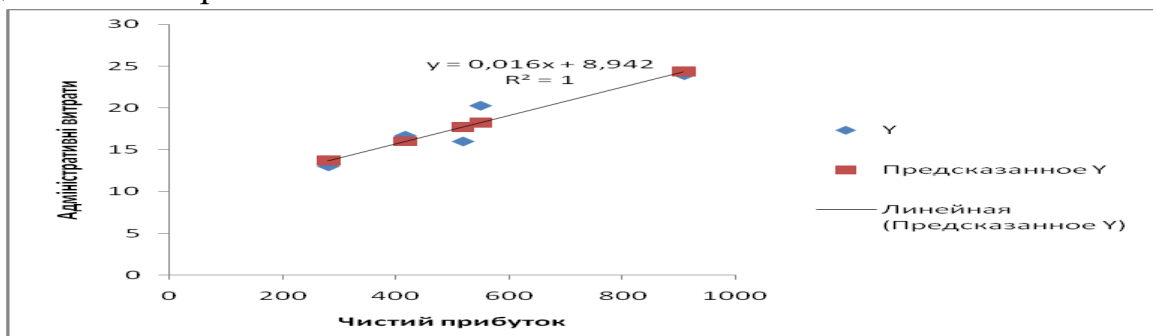

Рис. 1. Графічне зображення лінійного тренду і кореляційної залежності між чистим прибутком та адміністративними витратами

3.2 Вказівки до розв'язання задачі 2

1. Авторегресія - рівняння, що визначає змінну Y_t у момент t (або t -й період) через її значення в попередні періоди: $(t-1)$ $(t-2)$... $(t-k)$. Лінійне авторегресійне рівняння у нашому випадку:

$$Y_t = A_0 + A_1 \times Y_{t-1} + A_2 \times t.$$

2. Для визначення параметрів рівняння регресії використовується метод найменших квадратів і система нормальних рівнянь:

$$\begin{cases} nA_0 + A_1 \sum Y_{t-1} + A_2 \sum t = \sum Y_t \\ A_0 \sum Y_t + A_1 \sum Y_{t-1}^2 + A_2 \sum t \times Y_{t-1} = \sum Y_t \times Y_{t-1} \\ A_0 \sum t + A_1 \sum Y_{t-1} + A_2 \sum t^2 = \sum Y_t \times t \end{cases}$$

3. Розрахунки рекомендується провести у табличній формі:

Період	Y_{t-1}	t	Y_t	Y_{t-1}^2	t^2	$t Y_{t-1}$	$t Y_t$	$Y_t Y_{t-1}$
1								
2								
3								
4								
5								
Σ								

3.3 Розв'язання задачі 3

Рейтингова оцінка характеризується значенням конкретного показника, який синтезує певні сторони діяльності об'єкта дослідження, отриманого на основі математичної обробки системи окремих показників.

1. На основі вихідних даних для кожного варіанту (таблиця Г.1) формуємо матрицю вихідних даних a_{ij} , де по рядках відображаються номери підприємств ($i = 1, 2, \dots, n$), а по стовпцях - номери показників ($j = 1, 2, \dots, m$).

2. Формуємо матрицю стандартизованих коефіцієнтів x_{ij} , елементи якої розраховуються за формулою:

$$x_{ij} = \frac{a_{ij}}{\max a_{ij}}$$

де $\max a_{ij}$ - максимальний елемент еталонної системи окремої графі.

3. Визначаємо вагові коефіцієнти для кожного з показників k за попередніми експертними оцінками в балах. В таблиці Б.2 представлено

експертні оцінки, де експерт К – студент, якій виконує контрольну роботу і повинен сам встановити бали для показників. Середня арифметична по кожному показнику розраховується за формулою:

$$\bar{x} = \frac{\sum x \times f}{n},$$

де n – кількість варіантів балів (11), f – частоти.

Значимість окремих показників у частках одиниці дорівнює: $k_i = \frac{\bar{x}_n}{\sum \bar{x}_n}$

4. Всі елементи матриці зводимо у квадрат.

5. Рейтингова оцінка по кожній системі визначається за формулою:

$$R_j = \sqrt{k_1 \times x_{1j}^2 + k_2 \times x_{2j}^2 + \dots + k_n \times x_{nj}^2}$$

Формуємо аналітичний звіт у вигляді матриці 2×2, де о тримані рейтингові оцінки R_j розміщуємо в порядку убутання або зростання, що залежить від економічного змісту показників, складових рейтингу:

Місце у рейтингу	Номер підприємства
1	4
2	5
3	3
4	1
5	2

4. ТЕСТИ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. Абстрагування (від лат. відволікати) це –

а) процес вичленовування якої-небудь ознаки об'єкта, досліджуваної системи, відволікання від інших;

б) результат уявного відволікання (абстрагування) тих чи інших визначених властивостей від безлічі властивостей досліджуваного конкретного предмета;

в) методологічна характеристика дослідження;

г) набір інструктивних дій, що визначає їхню послідовність для одержання даних чи результатів у цілому.

2. Задачі дослідження це –

а) методологічна характеристика дослідження;

б) об'єктивно існуючий, повторюваний, стійкий, істотний зв'язок для групи явищ, що визначає процеси становлення та існування систем, що розвиваються;

в) відношення, при якому зміни якоїсь однієї сторони спричиняють зміни іншої сторони;

г) правильна відповідь відсутня.

3. Контент-аналіз (з англ. зміст) це –

а) формалізований метод аналізу змісту документів за допомогою математичних засобів;

б) величина (характеристика, фактор), підтримувана на постійному рівні протягом всього експерименту;

в) група випробуваних, котрих не піддають ніяким експериментальним впливам, тому що вона служить для порівняння під час експерименту;

г) розділ статистики, задача, якого полягає в тім, щоб установити можливий зв'язок між двома показниками, отриманими на одній і тій же чи на двох різних вибірках.

4. Концепція це –

а) система взаємозалежних і виникаючих один з одного поглядів, спосіб розуміння, трактування явищ, процесів; основна ідея якої-небудь теорії, єдиний визначальний задум, основна думка добутку, наукової праці і т.д.;

б) ознака, по якій класифікуються, визначаються, оцінюються явища, дії чи діяльність (зокрема, при їх формалізації);

в) складання конспектів літературних джерел різного типу;

г) короткий письмовий виклад змісту розмови, тексту.

5. Методи дослідження в педагогіці це-

а) прийоми, процедури і операції емпіричного і теоретичного пізнання і вивчення явищ дійсності, що є знаряддям одержання наукових фактів;

б) шлях дослідження чи пізнання, теорія, навчання;

в) розумовий процес, спрямований на обґрунтування якого-небудь положення чи одержання нового висновку з декількох посилок;

г) теоретичний метод дослідження різних явищ, процесів і станів за допомогою їх реальних (фізичних) чи ідеальних (знакових, математичних) моделей.

6. Науковий пошук це –

а) особливий вид наукового дослідження, у результаті якого виходять принципово нові результати, що мають значення наукових відкриттів нових закономірностей;

б) категорія, що позначає те явище чи стан, що викликаний, обумовлено іншим явищем; те, що логічно з необхідністю впливає з чогось іншого, як зі своєї підстави;

в) величина (характеристика, фактор), керована експериментом;

г) різновид спостереження.

7. Опитування це –

а) метод збору емпіричних даних про об'єктивні факти, думки, знання і т.д., заснований на безпосередньому (інтерв'ювання) чи опосередкованому (анкетування) взаємодії дослідника (інтерв'юера) з опитуваним (респондентом);

б) вид психологічного тесту, призначений для виявлення різних сторін особистості випробуваного за допомогою набору тверджень, з якими респондент погоджується або не погоджується;

в) сукупність методів і форм представлення інформації (графіки, виміру показників), що дозволяють охарактеризувати вибірки даних;

г) дослідницький підхід, що припускає відношення до вихованця як до особистості, як до самосвідомого суб'єкта власного розвитку і як до суб'єкта виховного впливу.

8. Первинні документи і видання це –

а) першоджерела, містять переважно нові, оригінальні ідеї, наукові зведення, нове осмислення відомих фактів, вихідні данні, що підлягають обробці;

б) явища, процеси, характеристики суб'єктів, що можуть бути представлені у виді величини, що змінюється, і описані математичними засобами;

в) поняття, відносини яких до базового поняття дослідження наступні: «вищестоящі», «вищестоящі», а також відносини асоціації та ін.;

г) правильна відповідь відсутня.

9. План наукової праці (з лат. плоский, рівний) це –

а) порядок, послідовність у викладі наукового добутку, статті і т.д.;

б) критерій, за допомогою якого характеризується відповідність гіпотези, закону чи теорії фактам, що спостерігаються, чи експериментальним результатам;

в) пропозиція, що виражає недолік інформації про який-небудь об'єкт, що володіє особливою формою і вимагає відповіді, пояснення;

г) пробно-пошукове дослідження, що проводиться до початку активного застосування розробленого методичного апарата з метою його доробки, уточнення.

10. Бібліографічний огляд це –

а) огляд, що містить характеристику джерел інформації, що з'явилися за визначений час чи об'єднаних по якій-небудь іншій загальній ознаці;

б) бібліографічні зведення (опису) про документи, що згадуються, цитуються у науковій праці чи використовуються яким-небудь іншим способом при його підготовці;

в) сукупність бібліографічних зведень про те, що цитується, розглядається чи документ, що згадується;

г) метод одержання інформації на основі словесної (вербальної) комунікації дослідника і респондента, що відповідає на питання, які передбачені програмою дослідження.

11. Аспект (з лат. погляд, вид) це –

а) кут зору, під яким розглядається об'єкт (явище, поняття) дослідження;

б) необхідна, істотна, невід'ємна властивість об'єкта;

в) процес чи зареєстроване яким-небудь методом явище, невластиве досліджуваному, що не є метою дослідження;

г) раціональний спосіб переконання, що спирається на ретельне обґрунтування й оцінку доводів у захист визначеної тези: сукупність аргументів на користь чого-небудь.

12. Анотація (з лат. примітка, позначка) це –

а) коротка роз'яснювальна чи критична примітка, що впливає за бібліографічним описом якого-небудь твору (на звороті титульного листа, книги, на каталожній картці і т.д.);

б) процес створення анотації;

в) думка, істинність якої перевірена і доведена практикою і яка тому може бути приведена в обґрунтування істинності чи хибності іншого положення;

г) складова частина всякого доказу.

13. Конкретизація (від лат. згущений, ущільнений) це –

а) один із прийомів, використовуваних у процесі пізнання, за допомогою якого абстрактне поняття включається в різноманіття дійсних властивостей, зв'язків чи відносин;

б) дослідницький підхід і принцип практики організації навчання і виховання, що розглядає об'єкт дослідження, практику з позиції цілісності і системності;

в) короткий письмовий виклад змісту розмови, тексту;

г) складання конспектів літературних джерел різного типу. У науковому дослідженні використовується на етапі аналізу стану досліджуваного питання.

14. Синтез (від лат. складання, з'єднання) це –

а) метод дослідження: практичне уявне з'єднання частин властивостей (сторін) досліджуваного об'єкта в єдине ціле;

б) сукупність елементів і їхніх взаємозв'язків, що утворюють деяку, здатну до функціонування цілісність;

в) розумова діяльність, у процесі якої досліджувані об'єкти організуються у визначену систему на основі обраного принципу;

г) метод, заснований на принципі системного підходу.

15. Соціометрія (з лат. суспільство, вимірюю) це –

а) метод соціальної психології (запропонований Дж. Морено), що дозволяє виразити кількісно графічно, структуру міжособистісних відносин у групі, виходячи з числа і характеру взаємних виборів її членів по визначеному соціометричному критерію.

б) наочне графічне чи схематичне зображення емоційної сторони міжособистісних відносин у групі; виміри проводяться за допомогою соціометричної техніки;

в) один з найбільш часто використовуваних статистичних показників, що характеризують центральну тенденцію у вибірці даних. Її обчислюють, розділивши суму всіх значень даних на число цих даних;

г) правильна відповідь відсутня.

16. Таблиця (з лат. дошка, таблиця) це -

а) один зі способів представлення даних;

б) категорія, що позначає єдиний внутрішній визначальний зв'язок для групи явищ, що служить основою їх існування.;

в) словник мови з повною значеннєвою інформацією; повний систематизований набір термінів у будь-якій області знання;

г) процес складання тез змісту різних літературних джерел на етапі збору інформації з досліджуваної проблематики.

17. Теоретична значимість дослідження це -

а) методологічна характеристика дослідження: значення отриманих результатів для науки;

б) являє собою деякий чіткий фіксований зв'язок елементів, припускає визначену структуру, що відбиває внутрішні, істотні відносини реальності;

в) вища форма наукового мислення, система понять, категорій, законів, що відбивають істотні властивості, зв'язки і відносини предметів дійсності.

18. Узагальнення це -

а) логічний процес переходу від одиничного до загального, від менш загального до більш загального, а також результат цього процесу: узагальнене поняття, судження, закон науки, теорія;

б) розумова операція, що складається в одержанні нового висновку з декількох суджень;

в) функція організованих систем, що забезпечує збереження їх структури, підтримка режиму діяльності, реалізацію програми і мети діяльності;

г) середовище, у якій перебувають і без яких не можуть існувати предмети, явища; те, від чого залежить інше.

19. Актуальність дослідження (від лат. actualis - діяльний, дійсний, важливий, істотний для дійсного часу) це -

а) методологічна характеристика дослідження, тобто обґрунтування актуальності припускає відповідь на питання: чому дану проблему потрібно в даний час вивчати?

б) набір інструктивних дій, що визначає їхню послідовність для одержання даних чи результатів у цілому;

в) метод дослідження, уявне чи практичне розкладання досліджуваного предмета чи явища на характерні для нього складені елементи, виділення в ньому окремих сторін, вивчення кожного елемента чи сторони явища окремо як частини одного цілого;

г) теоретичний метод дослідження, сукупність гносеологічних операцій з науковими поняттями, у яких відбиваються явища, що виступають предметом дослідження.

20. Анкета (від фр. enquete - буквально: розслідування) це -

а) зв'язана єдиним дослідницьким задумом система питань; опитувальний лист, самостійно заповнюваний опитуваним по зазначеним у ньому правилам.

б) метод одержання інформації, заснований на опитуванні людей для одержання зведень про фактичне положення речей (наприклад, думок різних

труп учнів і вчителів про різні сторони навчально-виховного процесу, методи навчання).

в) раціональний спосіб переконання, що спирається на ретельне обґрунтування й оцінку доводів у захист визначеної тези; сукупність аргументів на користь чого-небудь.

г) особлива знакова система, що включає термінологічного, кліше і вираження, характерні для мови науки, структурні схеми побудови визначених наукових жанрів, системи формул, умовних позначок і т.д.

21. Вивчення документів (від лат documentum - доказ, свідчення) це -

а) метод одержання первинної інформації на ранніх стадіях дослідження для попереднього знайомства з об'єктом;

б) процедура, за допомогою якої об'єкти дослідження, розглянуті як носії визначених відносин між ними, відображаються в деякій математичній системі з відповідними відносинами між елементами цієї системи;

в) властивість інформації, що встановлює ступінь відповідності істині;

г) вид спостереження, при якому наблюдаючій включений у труп, а її члени не знають, що служать об'єктом спостереження.

22. Висновки це -

а) стиснутий узагальнений виклад самих істотних, з погляду автора, результату, отриманих у результаті дослідження.

б) частина всієї досліджуваної (генеральної) сукупності, що виступає як безпосередній об'єкт вивчення за розробленою методикою чи програмою добору.

в) метод дослідження, спрямований на аналіз вже існуючих (раніше добутих в інших дослідженнях) даних відповідно до нових задач.

г) етап дослідження; який припускає використання операцій порівняння, узагальнення та ін.

23. Глосарій – це:

а) тлумачний словник термінів чи виразів до якого-небудь тексту.

б) структурно-композиційна одиниця тексту, розділу книги, статті. У більшості випадків має тематичний заголовок, якій передують родовому найменуванню "глава" і її номер;

в) один із засобів графічного представлення кількісних даних;

г) розташована на площині геометрична конструкція, система крапок, деякі з яких з'єднані відрізками; одна з найпростіших моделей взаємодіючих систем.

24. Гіпотеза дослідження (від грец. hypothesis - підстава, припущення) це-

а) методологічна характеристика дослідження, наукове припущення, висунуте для пояснення якого-небудь явища і потребує перевірки на досвіді і теоретичному обґрунтуванні для того, щоб стати достовірним науковим знанням;

б) один із засобів графічного представлення кількісних даних;

в) розташована на площині геометрична конструкція, система крапок, деякі з яких з'єднані відрізками; одна з найпростіших моделей взаємодіючих систем;

г) структурно-композиційна одиниця тексту, розділу книги, статті.

25. Дедукція (від лат. deductio - виведення) це -

а) вид умовиводу і метод пізнання; перехід від загальних суджень до частки, від деяких пропозицій-посилок до їх наслідків; застосування встановленого загального положення до частки;

б) логічне міркування, у процесі якого з аргументів (доводів) виводиться істинність чи хибність тези. Демонстрація є третьою складовою частиною всякого доказу;

в) визначник; те, що обумовлює що-небудь;

г) визначення поняття.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс] – URL: zakon.rada.gov.ua/go/1556-18.
2. Методологія наукових досліджень : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзюбань. – Харків : Право, 2019. 368 с
3. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / В. І. Зацерковний, І. В. Тішаєв, В. К. Демидов. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с
4. Методологія та організація наукових досліджень: навч.-метод. видання. / О.В.Галян. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 26 с.
5. Методологія наукових досліджень : навчально-методичний посібник / Котловий С.А., Павлик Н.П., Сейко Н.А., Ситняківська С.М. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2023. 89 с.
6. Єршова Н.Ю. Методологічні підходи до дослідження стратегічного управлінського обліку: теоретичний аналіз. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2016. Вип.4. С. 61–72.
7. Мехович С., Єршова Н. Економічні методи дослідження стану та ефективності використання матеріальних ресурсів промислових підприємств. *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2020. Вип. 10 (152). С. 3-12.
8. Єршова Н. Ю. Напрями удосконалення підходів та методів аналізу діяльності в системі управлінських рішень суб'єктів господарювання. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/58206/1/Yershova_Napriamy_2020.pdf
9. Академічне письмо: навч. посібник / Уклад. Ревуцька С.К., Зінченко В.М. Кривий Ріг, 2019.

Допоміжна:

10. Основи наукових досліджень [Електронний ресурс] : текст лекцій / уклад. Н. Ю. Єршова. - Електрон. текст. дані. - Харків : 2024. 46 с.
11. Методичні вказівки до виконання індивідуального завдання (реферату) з дисципліни "Основи наукових досліджень" [Електронний ресурс] : для студентів усіх форм навчання спец. 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» / уклад. Н. Ю. Єршова ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т. – Електрон. текст. дані. – Харків, 2024. 18 с.
12. Методичні вказівки до практичних занять з курсу "Основи наукових досліджень" [Електронний ресурс] : для студентів спец. 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» усіх форм навчання / уклад. Н. Ю. Єршова ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". – Електрон. текст. дані. – Харків, 2024. – 48 с.
13. Методологія наукових досліджень : базові поняття, тести та інструктивно-методичні вказівки до їх виконання: [навчально-методичний посібник]. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2023. 17 с.
14. Дранус Л. С. Методичні рекомендації з дисципліни «Методологія наукових досліджень» для студентів спеціальності 073 «Менеджмент» : методичні рекомендації / Л. С. Дранус, О. Ю. Стоян. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 48 с.
15. Методичні вказівки для проведення практичного заняття та організації самостійної роботи з дисципліни «Методологія наукових досліджень» (для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 028 Менеджмент соціокультурної діяльності галузі знань 02 Культура і мистецтво) / Укладач: Л. С. Ладонько. Чернігів: НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2023. 64 с.
16. Єршова Н., Грінько А. Обліково-аналітичне забезпечення прийняття фінансових рішень при управлінні платоспроможністю підприємства. *Вісник Національного технічного*

університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки), 2023, (2), 23–30.
<http://es.khpi.edu.ua/article/view/282769>

17. Iershova N. Y. Information and accounting support for investment analysis of business for management decision making in industry 4.0 / N. Y. Iershova, O. I. Lynnyk // Вісник Національного технічного університету "ХПІ" (економічні науки) = Bulletin of the National Technical University "KhPI" (economic sciences) : зб. наук. пр. – Харків : НТУ "ХПІ", 2021. – № 1. – С. 25-31.. 2021. doi: 10.20998/2519-4461.2021.1.25
http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/56842/3/visnyk_KhPI_2021_01_EN_Iershova_Informatsiino-oblikove.pdf

18. Єршова Н. Ю. Аналіз ризиків ліквідності підприємств сфери готельно-ресторанного бізнесу / Н. Ю. Єршова // Результати наукових конференцій Навчально-наукового інституту економіки, менеджменту та міжнародного бізнесу НТУ "ХПІ" за 2020 рік : в 2 т. Т. 1. Дослідження та оптимізація економічних процесів "Оптимум–2020" : тр. 16-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 2-4 грудня 2020 р. / ред. Є. М. Строков ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т" [та ін.]. – Харків : Томенко Ю. І., 2020. – С. 132-135
<https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53376>

19. Єршова Н.Ю. Аналіз фінансового стану підприємств ресторанного бізнесу. URI: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/41823/1/Yershova_Analiz_fin_stanu_2019.pdf16. Інформаційно-пошукова система [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://inpos.com.ua>.

20. Методичні вказівки для самостійної роботи з курсу "Основи наукових досліджень" [Електронний ресурс] : для студентів спец. 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» усіх форм навчання / уклад. Н. Ю. Єршова ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". – Електрон. текст. дані. – Харків, 2024. – 48 с.

21. Методичні вказівки до практичних занять з курсу "Основи наукових досліджень" [Електронний ресурс] : для студентів спец. 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» усіх форм навчання / уклад. Н. Ю. Єршова ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". – Електрон. текст. дані. – Харків, 2024. – 48 с.

22. Методологія наукових досліджень : базові поняття, тести та інструктивно-методичні вказівки до їх виконання: [навчально-методичний посібник]. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2023. 17 с.

23. Дранус Л. С. Методичні рекомендації з дисципліни «Методологія наукових досліджень» для студентів спеціальності 073 «Менеджмент» : методичні рекомендації / Л. С. Дранус, О. Ю. Стоян. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 48 с.

24. Пошукові служби Інтернет [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kinder.mkstat.net/pages/libfindix/inetfind.htm>.

25. Сторінка Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

26. Методологія наукових досліджень
https://www.youtube.com/watch?v=_aVkpQvS3BU

Додаток А

Таблиця А.1- Динаміка окремих показників звіту про фінансові результати ПАТ «Акорд», тис. грн

Показники	Періоди*											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Чистий прибуток	180,02	317,88	215,78	248,83	408,78	302,7	325,8	330,5	295,8	188,7	220,1	200,8
Собівартість реалізованої продукції	263,65	490,3	395,67	518,74	668,31	687,4	589,8	608,4	550,2	480,7	550,7	466,2
Адміністративні витрати	23,02	26,0	26,7	30,29	33,95	59,8	48,8	35,1	22,9	33,7	35,4	32,36
Витрати на збут	14,04	16,1	14,75	15,82	17,51	19,8	21,1	18,5	17,4	22,58	23,4	18,8

Продовження таблиці А.1

Показники	Періоди*											
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
Чистий прибуток	317,88	325,8	408,78	302,7	295,8	248,83	200,8	330,5	325,8	302,7	295,8	317,88
Собівартість реалізованої продукції	490,3	589,8	668,31	687,4	550,2	518,74	466,2	608,4	589,8	687,4	550,2	490,3
Адміністративні витрати	26,0	48,8	33,95	59,8	22,9	30,29	32,36	35,1	48,8	59,8	22,9	26,0
Витрати на збут	16,1	21,1	17,51	19,8	17,4	15,82	18,8	18,5	21,1	19,8	17,4	16,1

Продовження таблиці А.1

Показники	Періоди* (для розрахунку вибираємо відповідні до варіанту 5 періодів)											
	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36
Чистий прибуток	302,7	325,8	330,5	180,02	317,88	215,78	317,88	302,7	295,8	317,88	325,8	408,78
Собівартість реалізованої продукції	687,4	589,8	608,4	263,65	490,3	395,67	490,3	687,4	550,2	490,3	589,8	668,31
Адміністративні витрати	59,8	48,8	35,1	23,02	26,0	26,7	26,0	59,8	22,9	26,0	48,8	33,95
Витрати на збут	19,8	21,1	18,5	14,04	16,1	14,75	16,1	19,8	17,4	16,1	21,1	17,51

* при вирішенні задачі 1 для розрахунків вибираємо відповідні до варіанту 5 періодів;
при вирішенні задачі 2 для розрахунків вибираємо відповідні до варіанту 6 періодів.

Додаток Б

Таблиця Б.1 – Вихідні дані для рейтингової оцінки

Номер підприємства	Рентабельність капіталу	Рентабельність витрат	Коефіцієнт поточної ліквідності	Коефіцієнт автономії	Коефіцієнт маневреності власного капіталу
	1	2	3	4	5
1	5,6	7,2	1,7	0,65 * К1	0,1* К1
2	4,1	9,5	0,6	0,45* К1	0,150,1* К1
3	6,2	4,1	1,9	0,54* К1	0,280,1* К1
4	7,8	8,2	2,0	0,72* К1	0,220,1* К1
5	6,5	6,4	2,2	0,68* К1	0,140,1* К1

К1 – індивідуальний коефіцієнт, які розраховується шляхом ділення номера студента за списком групи на 100.

Таблиця Б..2 - Початкові експертні оцінки показників в балах

Експерти	Показники				
	1	2	3	4	5
А	9	0	10	2	1
Б	10	2	9	4	0
В	9	1	10	0	2
Г	10	1	7	0	2
Д	8	2	9	1	0
Е	10	1	9	0	2
Ж	9	2	8	2	2
З	8	1	9	2	1
И	10	0	9	3	3
К - студент	Визначити самостійно	Визначити самостійно	Визначити самостійно	Визначити самостійно	Визначити самостійно

ЗМІСТ

Вступ	3
1. Програма дисципліни.....	4
2. Перелік завдань для самостійної роботи.....	6
3. Методичні вказівки до виконання завдань.....	7
4. Тести для перевірки знань.....	10
Список літератури.....	18
Додатки.....	20

Навчальне видання

Методичні вказівки до самостійної роботи
з навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень»
для студентів денної та заочної форм навчання
спеціальності 072 – Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок

Укладач: ЄРШОВА Наталя Юріївна

Відповідальний за випуск

Манойленко О.В.

Роботу до видання ркомендував

проф. Манойленко О.В.

В авторській редакції

План 2024 р., поз.

Підп. до друку . 2022. Формат 60x84 1/12.
Папір офсет. Друк – різнографія. Ум. друк. арк.0,9
Обл.вид. арк. Наклад 50 прим. Замовлення №

Видавничий центр НТУ «ХП».
61002, Харків, вул. Кирпичова, 2
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 5478 від 21.08.2017 р.

Електронна версія